

HAMKORLIKDA O‘QITISH TEXNOLOGIYALARI VOSITASIDA SOG‘LOM TENGDOSHLARNING ALOHIDA TA‘LIM EHTIYOJIGA EGA BOLALARGA MUNOSABATINI TAKOMILLASHTIRISH

Manonova Maftuna Dilshod qizi

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti o‘qituvchisi

maftunamannonova0103@gmail.com

ORCID: 0009-0002-6462-4894

Annotatsiya: Mazkur tezisda inklyuziv sinflarda sog‘lom o‘quvchilarning alohida ta‘lim ehtiyojiga ega tengdoshlariga nisbatan ijobiy munosabatini shakllantirishda hamkorlikda o‘qitish texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlari yoritilgan. Kichik guruhlarda ishlash, rollarni taqsimlash va tengdosh-yordamchi usullarining bag‘rikenglikni tarbiyalashdagi o‘rni tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: inklyuziv ta‘lim, alohida ta‘lim ehtiyoji, hamkorlikda o‘qitish, bag‘rikenglik, tengdoshlar munosabati, kichik guruh.

Bugungi kunda respublikamizda har bir bolaning sifatli ta‘lim olish huquqini kafolatlash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylangan. O‘zbekiston Respublikasining “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonunida inklyuziv ta‘lim ta‘lim tizimining tamoyillaridan biri sifatida belgilangan [1]. Prezidentning 2020-yil 13-oktabrdagi PQ-4860-son qarori bilan 2020–2025-yillarda xalq ta‘limi tizimida inklyuziv ta‘limni rivojlantirish konsepsiyasi tasdiqlandi [2], Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 12-oktabrdagi 638-son qarori bilan esa umumiy o‘rta ta‘lim tashkilotlarida inklyuziv ta‘limni tashkil etish tartibi to‘g‘risidagi nizom qabul qilindi [3].

Biroq inklyuziv ta‘limning samaradorligi faqat me‘yoriy-huquqiy va moddiy-texnik shart-sharoitlar bilan emas, balki sinf jamoasidagi ijtimoiy-psixologik muhit bilan ham belgilanadi. Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, sog‘lom o‘quvchilarning alohida ta‘lim ehtiyojiga ega tengdoshlariga munosabati ko‘pincha befarqlik, ehtiyotkorlik yoki haddan tashqari rahm-shafqat shaklida namoyon bo‘ladi. Bunday munosabat alohida ehtiyojli bolaning jamoaga to‘laqonli qo‘shilishiga to‘sqinlik qiladi. P.M.Po‘latova rivojlanishida nuqsoni bo‘lgan bolalarni tarbiyalashda ularning ijtimoiy muhitga moslashuvi va atrofdagilarning munosabati muhim ahamiyatga ega ekanini ta‘kidlaydi [4].

Tengdoshlar o‘rtasida ijobiy munosabatni shakllantirishning samarali yo‘llaridan biri hamkorlikda o‘qitish texnologiyalaridir. O‘.Q.Tolipov va M.Usmonboyeva hamkorlikda o‘qitishni o‘quvchilarning umumiy maqsad yo‘lida birgalikda faoliyat yuritishi, o‘zaro yordam va javobgarlikka asoslangan ta‘lim shakli sifatida talqin qiladi [5]. J.G‘.Yo‘ldoshev va S.A.Usmonov ham kichik guruhlarda ishlash o‘quvchilarda muloqot, o‘zaro tushunish va jamoaviy mas‘uliyat sifatlarini rivojlantirishini qayd etadi [6].



Inklyuziv sinf sharoitida hamkorlikda o'qitish texnologiyalarining tarbiyaviy imkoniyatlari quyidagilarda namoyon bo'ladi. Birinchidan, aralash tarkibli kichik guruhlarda har bir o'quvchi umumiy natijaga o'z hissasini qo'shadi, bu esa alohida ehtiyojli bolani "yordam oluvchi" emas, balki teng huquqli ishtirokchi sifatida ko'rishga o'rgatadi. Ikkinchidan, rollarni imkoniyatga qarab taqsimlash (masalan, rasm chizuvchi, o'qib beruvchi, natijani taqdim etuvchi) har bir bolaning kuchli tomonini ko'rsatishga sharoit yaratadi. Uchinchidan, "Arra", "Birgalikda o'qiyamiz", juftlikda ishlash kabi usullar o'quvchilarni bir-birining fikrini tinglash va qo'llab-quvvatlashga undaydi. To'rtinchidan, tengdosh-yordamchi usuli sog'lom o'quvchida g'amxo'rlik va mas'uliyat hissini tarbiyalaydi, biroq bu usulni qo'llashda yordamning ikki tomonlama bo'lishiga, ya'ni alohida ehtiyojli bola ham o'z navbatida biror vazifada yetakchilik qilishiga e'tibor qaratish lozim.

R.Ishmuhamedov, A.Abdugodirov va A.Pardayevlar interfaol va hamkorlikka asoslangan metodlarni qo'llashda o'qituvchining tashkilotchilik roli, topshiriqlarning aniq maqsadga yo'naltirilganligi va natijani birgalikda tahlil qilish bosqichi hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanini ko'rsatadi [7]. Inklyuziv sinfda bu talablar yanada muhim: topshiriqlar turli darajada tabaqalashtirilishi, guruh tarkibi muntazam o'zgartirib turilishi, mashg'ulot yakunida esa har bir ishtirokchining hissasi alohida e'tirof etilishi kerak.

Xulosa qilib aytganda, hamkorlikda o'qitish texnologiyalari inklyuziv sinflarda nafaqat bilim o'zlashtirish vositasi, balki sog'lom tengdoshlarning alohida ta'lim ehtiyojiga ega bolalarga nisbatan bag'rikenglik, hamdardlik va hurmat munosabatini shakllantirishning samarali pedagogik vositasi hisoblanadi. Uning muvaffaqiyati o'qituvchining inklyuziv kompetentligi, guruhlarni to'g'ri tashkil etish va har bir bolaning imkoniyatlarini hisobga olgan holda topshiriqlarni tabaqalashtirishga bog'liq.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. 2020-yil 23-sentabr, O'RQ-637-son.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. 2020-yil 13-oktabr, PQ-4860-son.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim berishga oid normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to'g'risida"gi qarori. 2021-yil 12-oktabr, 638-son.
4. Po'latova P.M. Maxsus pedagogika. Oligofrenopedagogika. - Toshkent: G'G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2005. - 224 b.
5. Tolipov O.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. - Toshkent: Fan, 2006.
6. Yo'ldoshev J.G., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. - Toshkent: O'qituvchi, 2004.



- 
7. Ishmuhammedov R., Abduqodirov A., Pardayev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. - Toshkent: Iste'dod, 2008.
 8. Khalikov, A. K. (2023). Scientific-theoretical foundations of social adaptation of young graduates with visual impairments in life. *Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal*, 253-264.
 9. Qahramonovich, X. A. (2023). Ko'rishida nuqsoni bo'lgan bitiruvchi yoshlarni mustaqil hayotda ijtimoiy moslashuvini amalga oshirishda pedagogik hamkorlik. *Science and innovation*, 2(Special Issue 12), 561-563.
 10. Qahramonovich, X. A. (2026). Vocational guidance of young people in the context of inclusive education. *Shokh Articles Library*, 1(1), 563-566.
 11. Khalikov, A. (2024). Professional faults in the activit of a teacher. *Science and innovation*, 3(B9), 61-63.
 12. Khalikov, A. (2023). Principles and methods of increasing teaching excellence in the modern educational space. *Science and innovation*, 2(B11), 164-167.
 13. Khalikov, A. (2023). Communicative methods of communication with students. *Science and innovation*, 2(B11), 491-494.
 14. Khalikov, A. (2023). The set of abilities that characterize the "pedagogical skill" of a teacher. *Science and innovation*, 2(B11), 160-163.
 15. Khalikov, A. K. (2017). Methodical Bases of Increasing Educational Activities in Legal Education of Students with Limited Vision. *Eastern European Scientific Journal*, (4), 69-71
- 